

Reformatie niet verantwoordelijk voor de tumulten en opstanden, die in Duitschland haar gevolgd zijn, en duidde hij haar zelfs niet aan als de bron van het Communisme, Socialisme en Nihilisme? ⁴⁾ Verklaarde hij niet wederom in zijn Canisius-encycliek van 1 Augustus 1897, dat de Reformatie een pestgif was geweest, dat het zedenbederf tot zijn hoogste toppunt had doen stijgen? ⁵⁾ En veroordeelde ook de tegenwoordige Paus in den Catechismus, die op zijn last opgesteld werd, het Protestantisme niet als „een kettersch gif, dat het geloof, de zedelijkheid en het Goddelijke en menschelijke gezag verwoestte”? ⁶⁾ Waarlijk de uitvlucht, dat de Paus in de Borromeus-encycliek alleen het oog zou hebben gehad op enkele Italiaansche reformatoren, libertijnen, wederdoopers en mannen der Renaissance, houdt in het aangezicht dezer getuigenissen toch kwalijk stand. ⁷⁾

Voerde ik u zoo van het graf van Borromeus naar den strijd om de Borromeus-encycliek gestreden, zoo geschiedde dit niet om opnieuw olie te gieten in het vuur van antipapistischen hartstocht, vaak, niet zonder politieke bijbedoeling, door mannen aangestookt, wier eigen trouw aan de beginselen der Reformatie maar al te veel te wenschen overlaat. Mijn doel was alleen in een sterksprekend voorbeeld u voor oogen te stellen, hoe de aanval van Rome zich telkens bij voorkeur richt op het *zedelijk* karakter der Reformatie.

Gold het hier nu slechts een machtspreuk van de Pauselijke Curie in Italië, die noch met de historie der Reformatie, noch met het leven der Protestantsche volkeren voldoende op de hoogte is, dan zou een eenvoudig protest kunnen volstaan. Maar dit is niet zoo. Achter dit Pauselijke woord staat een breede schare van Roomsche geschiedschrijvers, mannen van onmiskenbaar talent en met rijk feitenmateriaal toegerust, die dezelfde aanklacht u doen beluisteren. Zelfs is terecht opgemerkt, dat de strijd, dien Rome tegen het Protestantisme voert, zich in onzen tijd in hoofdzaak naar het gebied der geschiedenis verplaatst